

Tema 30. Quart manament. La família

El quart manament és un punt d'enllaç i de trànsit entre els tres anteriors i els sis posteriors: en les relacions familiars es continua, en certa manera, aquella misteriosa compenetració entre l'amor diví i l'humà que hi ha en l'origen de cada persona. Els pares tenen la responsabilitat de crear una llar, un espai familiar on es puguin viure l'amor, el perdó, el respecte, la fidelitat i el servei desinteressat.

25/01/2023

Índex

- La posició del quart manament en el Decàleg
 - Transcendència personal i social de la família
 - Deures dels fills i dels pares
 - Altres deures del quart manament
 - Bibliografia bàsica
-

La posició del quart manament en el Decàleg

En la formulació tradicional del decàleg que utilitzem (Cf. *Catecisme*, 2066), els tres primers manaments fan referència, de manera més

directa, a l'amor a Déu i els altres set, a l'amor del proïsme (Cf. *Catecisme*, 2067). De fet, el precepte suprem d'estimar Déu i el segon, semblant al primer, d'estimar el proïsme per Déu, comprenen tots els manaments del Decàleg (Cf. *Mt* 22, 36-40; *Catecisme*, 2196).

No és casual que el quart manament figuri precisament en aquesta posició, com a punt d'enllaç i de trànsit entre els tres anteriors i els sis posteriors.

En les relacions familiars (i de manera radical en la paternitat/maternitat-filiació) es continua, en certa manera, aquella compenetració misteriosa entre l'amor diví i l'humà que hi ha en l'origen de cada persona. Per això, l'amor als pares — i la comunió familiar que en deriva (Cf. *Catecisme*, 2205)— participa d'una manera particular de l'amor a Déu.

Al seu torn, l'amor al proïsme “com a un mateix” es produeix amb una naturalitat especial en la família perquè, en aquesta, els altres són “altres”, però no “totalment altres”: no són “aliens” o estranys, sinó que uns participen, en certa manera, de la identitat dels altres, del seu propi ésser personal: són “una cosa seva”. Per això, la família és el lloc originari en què cada persona és acollida i estimada incondicionalment: no pel que té o pel que pot proporcionar o aconseguir, sinó per ser qui és.

Transcendència personal i social de la família

Si bé el quart manament es dirigeix als fills en les seves relacions amb els pares, també s'estén, amb diferents manifestacions, a les relacions de parentiu amb els altres membres del grup familiar i al comportament respecte a la pàtria i a la gent gran o als superiors en qualsevol àmbit.

Finalment, implica i sobreentén també els deures dels pares i de les persones que exerceixen una autoritat sobre els altres (Cf. *Catecisme*, 2199).

Així, «el quart manament *il·lumina les altres relacions dintre la societat*. En els germans i les germanes veiem els fills dels nostres pares; en els cosins, els descendents dels nostres avis; en els conciutadans, els fills de la nostra pàtria; en els batejats, els fills de la nostra mare, l'Església; en tota persona humana, un fill o una filla d'Aquell que vol que li diguem “Pare nostre”. Així, les relacions amb el proïsme es revelen d'ordre personal. El proïsme no és un “individu” de la col·lectivitat humana; és “algú” que, pels seus orígens coneguts, mereix una atenció i un respecte singulars» (*Catecisme*, 2212).

En aquest sentit, s'ha d'entendre l'afirmació, reiterada en el Magisteri, que la família és la primera i fonamental escola de sociabilitat (Cf. *Catecisme*, 2207). Per ser la seu natural de l'educació per a l'amor, constitueix l'instrument més eficaç d'humanització i de personalització de la societat: col·labora de manera original i profunda en la construcció del món,^[1] i «ha de viure de manera que els seus membres aprenguin a preocupar-se i a tenir cura dels joves i dels vells, de les persones malaltes o disminuïdes i dels pobres» (*Catecisme*, 2208).

Per la seva part, la societat té el deure seriós de donar suport i enfortir el matrimoni i la família fundada en aquest, reconèixer-ne la naturalesa autèntica, afavorir-ne la prosperitat i assegurar la moralitat pública (Cf. *Catecisme*, 2210).^[2]

Deures dels fills i dels pares

La Sagrada Família és el model que mostra amb particular nitidesa les característiques de vida —de sentit de l'amor i del servei; de l'educació i la llibertat; de l'obediència i l'autoritat; etc. — que Déu vol per a tota família.

A) Els fills han de respectar i honrar els seus pares, procurar donar-los alegries, resar per ells i correspondre lleialment al seu amor, a les seves cures i als sacrificis que fan pels fills: per a un bon cristià aquests deures són un precepte dolcíssim.

La paternitat divina, font de la humana (Cf. *Ef* 3, 14-15), és el fonament de l'honor a causa dels pares (Cf. *Catecisme*, 2214). «El respecte envers els pares (pietat filial) és fet de la gratitud que hom els deu pel do de la vida i per l'amor i els treballs que han esmerçat en els fills que han portat al món, perquè poguessin créixer en edat, en saviesa

i en gràcia. “Honora el teu pare amb tot el cor, i no t’oblidis dels dolors de la teva mare. Recorda’t que per ells has nascut. Què els donaràs a canvi del que han fet per tu?” (Sir 7, 27-28)» (*Catecisme*, 2215).

El respecte filial es manifesta en la docilitat i en l’obediència. «Fills, obeïu en tot els vostres pares, perquè això agrada al Senyor» (Col 3, 20).

Mentre estan subjectes als seus pares, els fills els han d’obeir en el que disposin per al seu bé i el de la família. Aquesta obligació cessa amb l’emancipació dels fills, però el respecte que deuen als pares no cessa mai (Cf. *Catecisme*, 2216-2217).

Naturalment, si els pares ordenessin alguna cosa oposada a la Llei de Déu, els fills haurien d’anteposar la voluntat de Déu als desitjos dels seus pares, ja que «cal obeir Déu abans que els homes» (Act 5, 29).

«El quart manament recorda als fills, ja grans, les responsabilitats que tenen amb els pares. Tant com puguin, els han de prestar ajuda material i moral durant els anys de la vellesa i durant les èpoques de malaltia, solitud o angoixa»
(*Catecisme*, 2218).

No sempre la situació familiar és la ideal. També en això, la providència de Déu permet que hi hagi situacions familiars difícils, doloroses o que, a primera vista, no són les millors que es podria esperar: famílies amb només un dels pares, separacions, violències o desamor, etc. Pot ser de gran ajuda considerar que el quart manament «no parla de la bondat dels pares, no demana que els pares i les mares siguin perfectes. Parla d'un acte dels fills, prescindint dels mèrits dels pares, i diu una cosa extraordinària i alliberadora: fins i tot si no tots els pares són bons i no totes les infanteses són serenes, tots

els fills poden ser feliços, perquè assolir una vida plena i feliç depèn del reconeixement just cap a qui ens ha posat al món [...] Molts sants —i moltíssims cristians—, després d'una infantesa dolorosa, han viscut una vida lluminosa, perquè, gràcies a Jesucrist, s'han reconciliat amb la vida» (Francesc, Audiència general, 19 de setembre del 2018).

En aquestes situacions i sempre, els fills han d'evitar jutjar els pares i condemnar-los. Al contrari, a mesura que van madurant, han d'aprendre a perdonar i a ser comprensius, sense negar la realitat del que han viscut, però intentant considerar-la i valorar-la des de Déu, tant respecte als pares, com respecte a la vida d'un mateix.

B) Per la seva part, els pares han de rebre amb agraïment, com una gran benedicció i mostra de confiança, els fills que Déu els envii. A més de tenir

cura de les seves necessitats materials, tenen la seriosa responsabilitat de donar-los una educació humana i cristiana recta. El paper dels pares en la formació dels fills té tant pes que, quan falta, difícilment es pot suplir.^[3] El dret i el deure de l'educació que tenen els pares són primordials i inalienables.
[4]

Els pares tenen la responsabilitat de crear una llar, un espai familiar on es puguin viure l'amor, el perdó, el respecte, la fidelitat i el servei desinteressat. Una llar així és l'ambient més apropiat i natural per a la formació dels fills —i de tots els que l'integren— en les virtuts i els valors.

Allà, amb l'exemple i la paraula, els han d'ensenyar a conèixer-se; a viure lliurement i generosament, amb alegria i sinceritat; a ser honestos; a dialogar amb qualsevol persona; a

acollir —amb la profunditat proporcionada a la seva edat— les veritats de la fe; a endinsar-se en una vida de pietat senzilla i personal; a procurar, amb naturalitat i recomençant quan calgui, que la seva conducta quotidiana respongui a la seva condició de fills de Déu; a viure amb sentit de vocació personal; etc.

En dedicar-se a la seva missió formativa, els pares han d'estar convençuts que, com que estan desenvolupant el contingut de la seva vocació, tenen la gràcia de Déu. Davant de la dificultat objectiva de la tasca, els serà de gran ajuda saber per la fe que, per molt importants i necessaris que siguin els diversos mitjans i consideracions humans, sempre val la pena posar abans que res els *mitjans sobrenaturals*.

Han d'intentar tenir un gran respecte i amor a la singularitat dels fills i a la

seva llibertat, ensenyar-los a utilitzar-la bé, amb responsabilitat.^[5]
En això, com en tantes altres facetes de l'educació familiar, és fonamental i fecundíssim l'exemple de la seva conducta.

En el tracte amb els fills han d'aprendre a unir l'afecte i la fortalesa, la vigilància i la paciència. És important que es facin bons amics dels fills i es guanyin la seva confiança, que no es pot aconseguir de cap altra manera i és imprescindible per educar. Per a això, ajuda dedicar-los temps: estar junts, divertir-se, escoltar, interessar-se per les seves coses, etc.

Com a part de la fortalesa en la caritat que requereix la seva tasca, també han de saber corregir quan calgui, perquè «quin fill hi ha a qui el seu pare no corregeixi?» (*He* 12, 7); però amb la moderació adequada, tenint present el consell de l'Apòstol:

«I vosaltres, pares, no amoïneu els vostres fills, que no es desanimin» (Col 3, 21).

Els pares no s'han de desentendre de la seva responsabilitat formativa i deixar l'educació dels seus fills en mans d'altres persones o institucions, tot i que sí que poden tenir —i de vegades l'han de tenir— l'ajuda d'aquelles que mereixin la seva confiança (Cf. *Catecisme*, 2222-2226).

«Com a primers responsables de l'educació dels seus fills, els pares tenen el dret d'escollir-los una escola que correspongui a les seves conviccions. És un dret fonamental. Els pares, tant com els sigui possible, tenen el deure d'escollir aquelles escoles que els ajudaran en la seva tasca d'educadors cristians (Cf. Concili Vaticà II, *Gravissimum educationis*, 6). Els poders públics tenen el deure de garantir aquest dret dels pares i d'assegurar les

condicions reals del seu exercici»
(*Catecisme*, 2229).

D'altra banda, és natural que en el clima formatiu cristià d'una família hi hagi condicions molt favorables perquè brollin vocacions de lliurament a Déu en l'Església, també com a desenvolupament de tota la sembra que han fet els pares durant tants anys, amb la gràcia de Déu.

En aquests casos i en tots els altres, no han d'oblidar que «els llaços de família, per més que siguin importants, no són absoluts. Així com el fill va creixent vers la maduresa i l'autonomia humana i espiritual, també es va afirmant amb més claredat i força la seva vocació singular que ve de Déu. Els pares respectaran aquesta crida i ajudaran la resposta dels seus fills a seguir-la. Cal tenir el convenciment que la primera vocació del cristià és *seguir Jesús* (Cf. *Mt* 16, 25): “Qui estima el

pare o la mare més que a mi, no és digne de mi; qui estima el fill o la filla més que a mi, no és digne de mi” (Mt 10, 37)» (*Catecisme*, 2232).^[6]

La vocació divina d'un fill o d'una filla és un do gran de Déu per a una família. Els pares han d'intentar respectar i donar suport al misteri de la crida, tot i que pot ser que no l'entenguin del tot o els costi d'acceptar les implicacions que coneixen o intueixen. Les disposicions adequades davant de la vocació dels fills es conreen i enforteixen, abans que res, en l'oració. Allà es madura la confiança en Déu que permet moderar la tendència a la protecció, evitant-ne els excessos, i les actituds de fe i esperança realistes que millor poden ajudar i acompanyar els fills en el seu discerniment o en les seves decisions.

Altres deures del quart manament

A) Amb els que governen l'Església. Els cristians hem de tenir un «veritable *esperit filial envers l'Església*» (*Catecisme*, 2040). Aquest esperit s'ha de manifestar amb els qui governen l'Església.

Els fidels «han d'abraçar amb promptitud i obediència cristiana aquelles coses que els seus Pastors, com a representants del Crist, disposen a l'Església tot actuant de mestres i governants. I no deixin d'encomanar els seus prelats a Déu en les seves oracions, ja que han de vetllar per les nostres ànimes com havent-ne de donar compte: que ho puguin fer amb goig i no pas lamentant-se (Cf. *He* 13, 17)».^[7]

Aquest esperit filial es mostra, abans que res, en l'adhesió i la unió fidel amb el Papa, cap visible de l'Església i Vicari de Crist a la terra, i amb els Bisbes en comunió amb la Santa Seu: «L'amor al Pontífex Romà ha de ser

en nosaltres una passió formosa, perquè en ell veiem Crist. Si tractem el Senyor en l'oració, caminarem amb l'esguard net que ens permetrà de distingir, també en els esdeveniments que sovint no comprenem o bé que ens produeixen plor o dolor, l'acció de l'Esperit Sant».

[8]

B) Respecte a les autoritats civils. «El quart manament de Déu ens ordena també d'honrar els qui, pel nostre bé, han rebut de Déu una autoritat en la societat. Aquest manament determina els deures dels qui exerceixen l'autoritat i els d'aquells que són els seus beneficiats» (*Catecisme*, 2234),^[9] sempre en vista del bé comú.

Entre els deures dels ciutadans hi ha (Cf. *Catecisme*, 2238-2243):

—respectar les lleis justes i complir els mandats legítims de l'autoritat (Cf. *1 Pe* 2, 13);

—exercir els drets i complir els deures ciutadans;

—intervenir responsablement en la *vida social i política*.

«El ciutadà té l'obligació en consciència de no complir les prescripcions de les autoritats civils quan són contràries a les exigències de l'ordre moral, als drets fonamentals de les persones o als ensenyaments de l'Evangelí. El refús de l'obediència a les autoritats civils, quan les seves exigències són contràries a les de la consciència recta, es justifica amb la distinció entre el servei a Déu i el servei a la comunitat política. “Doneu al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu el que és de Déu” (*Mt* 22, 21). «S’ha d’obeir Déu abans que els homes» (*Act* 5, 29)» (*Catecisme*, 2242).

C) Deures de les autoritats civils. Els qui exerceixen qualsevol autoritat l’han d’exercir com un servei i sent

conscients que tot exercici de poder està condicionat moralment. Ningú no pot fer, ordenar o establir el que és contrari a la dignitat de les persones —en primer lloc, de la que actua—, a la llei natural i al bé comú (Cf. *Catecisme*, 2235).

L'exercici de l'autoritat ha de manifestar una jerarquia justa de valors perquè faciliti l'exercici de la llibertat i de la responsabilitat de tothom. Els que governen han de buscar la justícia distributiva amb saviesa, tenint en compte les necessitats i la contribució de cadascú i d'acord amb la concòrdia i la pau social; i anar amb compte de no adoptar disposicions que indueixin a la temptació d'oposar l'interès personal al de la comunitat (Cf. CA, 25) (Cf. *Catecisme*, 2236).

«Els *poders polítics* tenen obligació de respectar els drets fonamentals de la persona humana. Han de fer

humanament possible la justícia dintre el respecte del dret de cadascú, principalment el de les famílies i dels desheretats. Els drets polítics vinculats a la ciutadania poden ser concedits, i han de ser-ho, segons les exigències del bé comú. Els poders públics no els poden suspendre sense motiu legítim i proporcionat. L'exercici dels drets polítics està destinat al bé comú de la nació i de la comunitat humana» (*Catecisme*, 2237).

Antonio Porras - Jorge Miras

Bibliografia bàsica

— *Catecisme de l'Església Catòlica*, 2196-2257.

— *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 209-214; 221-254; 377-383; 393-411.

— Francesc, *Amoris laetitia*, 19.III.
2016.

[1] *Familiaris consortio*, 43.

[2] Cf. *Ibidem*, 252-254.

[3] Cf. Concili Vaticà II, *Gravissimum educationis*, 3.

[4] Cf. Joan Pau II, *Familiaris consortio*, 22.XI.81, 36; *Catecisme*, 2221 i *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 239.

[5] «I, quan arriben a adults, els fills tenen el deure i el dret d'escollir la professió i l'estat de vida» (*Catecisme*, 2230).

[6] «I, en consolar-nos amb l'alegria de trobar Jesús —tres dies d'absència!— discutint amb els Mestres d'Israel (*Lc* 2, 46) quedarà molt gravat en la teva

ànima i en la meua el deure de deixar els de casa nostra per tal de servir el Pare Celestial» (sant Josepmaria, *Sant Rosari*, cinquè misteri de goig).

^[7] Concilio Vaticano II, *Lumen gentium*, 37.

^[8] Sant Josepmaria, *Estimar l'Església*, 13.

^[9] Cf. *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 377-383; 393-398; 410-411.